

Ενότητα 7^η:
Οικονομική ελευθερία

Λίνα Παπαδοπούλου

Επ. Καθηγήτρια Συνταγματικού Δικαίου

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

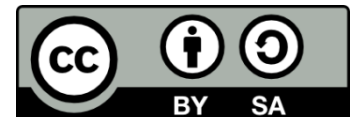

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

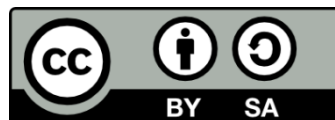

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Περιεχόμενα ενότητας

- Διάκριση της οικονομικής ελευθερίας (έννοια γένους) στις ειδικότερες εκφάνσεις της (έννοιες είδους)
- Παραδείγματα νομοθετικών περιορισμών των ειδικότερων πτυχών της οικονομικής ελευθερίας
- Ο έλεγχος συνταγματικότητας των περιορισμών της οικονομικής ελευθερίας: τάσεις στη νομολογία του ΣτΕ

Σκοποί ενότητας

- Να μελετηθούν οι ειδικότερες πτυχές της οικονομικής ελευθερίας (συμβατικής, επιχειρηματικής, επαγγελματικής) μέσα από την παράθεση των περιορισμών που επιβάλλουν σε αυτή ο Νομοθέτης και η Διοίκηση
- Να γίνει αντιληπτή η συνταγματική προστασία των διαφόρων πτυχών της οικονομικής ελευθερίας, όπως αυτή αναδεικνύεται μέσα από τη νομολογία που αφορά τον δικαστικό έλεγχο των περιορισμών της

Συνταγματικό θεμέλιο οικονομικής ελευθερίας: αρ. 5 παρ. 1

«Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων, το Σύνταγμα και τα χρηστά ήθη»

Πτυχές της οικονομικής ελευθερίας

Η οικονομική ελευθερία (έννοια γένους)
εμφανίζει ειδικότερες πτυχές (έννοιες είδους):

1. συμβατική ελευθερία ή ελευθερία «του συμβάλλεσθαι και του δικαιοπρακτείν»
2. επιχειρηματική ελευθερία, που κατά κανόνα ταυτίζεται με την ελευθερία του ανταγωνισμού
3. επαγγελματική ελευθερία ή ελευθερία των ελευθερίων επαγγελμάτων

1. Συμβατική ελευθερία

Περιλαμβάνει δύο διαστάσεις, μία θετική και μία αρνητική:

α) Θετική όψη: ελευθερία επιλογής του αντισυμβαλλομένου και του περιεχομένου της σύμβασης

β) Αρνητική όψη: ελευθερία μη σύναψης σύμβασης

Περιορισμοί συμβατικής ελευθερίας

- συμβάσεις προσχώρησης και γενικοί όροι συναλλαγών (ΓΟΣ)
- ρήτρες απαγόρευσης ανταγωνισμού
- αναγκαστικές προσλήψεις από ειδικές κατηγορίες (λ.χ. πολυτέκνων, Α.Μ.Ε.Α.)
- παράταση ισχύος συμβάσεων
- ανατροπή συμβάσεων (ενίοτε και με αναδρομική ισχύ)

Συμβατική ελευθερία και δικαστικός έλεγχος

ΑΠ Ολ. 26/2003: «...η δε παρεχομένη [με τις διατάξεις του άρθρου 5 παρ. 1 Σ.] προστασία **περιλαμβάνει προδήλως και την ανάπτυξη οικονομικής δραστηριότητας αφορώσης την εκμετάλλευση της περιουσίας του προσώπου** Η προστασία που παρέχεται με τις διατάξεις αυτές δεν είναι απόλυτη διότι είναι επιτρεπτή η επιβολή νομοθετικών περιορισμών εφόσον αυτοί είναι αντικειμενικοί και δικαιολογούνται από λόγους γενικωτέρου δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος...» [αναγκαστική παράταση μίσθωσης λατομείων]

2. Επιχειρηματική ελευθερία

Η επιχειρηματική ελευθερία (ή ελευθερία ίδρυσης και εκμετάλλευσης μιας επιχείρησης εμπορικού ή βιομηχανικού χαρακτήρα), διαθέτει υποκειμενική και αντικειμενική διάσταση:

α) Η υποκειμενική διάσταση κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 παρ. 1 Σ.: η επιχειρηματική ελευθερία ως δικαίωμα

β) Η αντικειμενική διάσταση κατοχυρώνεται στο άρθρο 106 Σ.: η επιχειρηματική ελευθερία ως θεσμός

Περιορισμοί της επιχειρηματικής ελευθερίας

- άδειες σκοπιμότητας
- περιορισμοί διαφήμισης (λ.χ. τηλεοπτικής διαφήμισης προϊόντων καπνού)
- ειδική σήμανση προϊόντων (λ.χ. στις συσκευασίες)
- ωράριο λειτουργίας καταστημάτων
- επιβολή ανώτατης τιμής πώλησης προϊόντων (λ.χ. φαρμάκων)

(συνέχεια)

- πώληση συγκεκριμένων προϊόντων (λ.χ. βρεφικού γάλακτος) μόνο από φαρμακεία
- καθορισμός ελάχιστης τιμής πώλησης προϊόντων ή αμοιβής για παροχή υπηρεσιών
- απόλυτη απαγόρευση επιχειρηματικής δραστηριότητας (λ.χ. ηλεκτρονικών παιχνιδιών)
- απαγόρευση χρήσης συγκεκριμένης ονομασίας

Επιχειρηματική ελευθερία και δικαστικός έλεγχος

ΣΤΕ ΟΛ. 1585/2010: «Από το σύνολο της νομοθεσίας που διέπει το ωράριο λειτουργίας των παντός είδους καταστημάτων συνάγεται ευθέως ο κανόνας ότι τα καταστήματα λειτουργούν, κατ' αρχήν, εντός των χρονικών ορίων που θεσπίζει εκάστοτε ο νομοθέτης ή η κανονιστικώς δρώσα Διοίκηση, καθώς και ο συνακόλουθος κανόνας ότι λειτουργία των καταστημάτων εκτός των χρονικών αυτών ορίων απαγορεύεται. Η τελευταία αυτή απαγόρευση συνιστά θεμιτό περιορισμό της κατοχυρουμένης στο άρθρο 5 παράγραφος 1 του Σ. ... ελευθερίας, διότι: α) Τίθεται κατά τρόπο γενικό και αντικειμενικό. β) Αποβλέπει στην εξυπηρέτηση σκοπών δημοσίου και κοινωνικού συμφέροντος, αναγομένων, εν όψει των κανόνων της λογικής και της κοινής πείρας, στη διασφάλιση επαρκούς χρόνου αναπαύσεως των εκμεταλλευομένων τα καταστήματα και των υπαλλήλων τους, καθώς και στη διαμόρφωση ομοιόμορφων όρων ανταγωνισμού μεταξύ ομοειδών επιχειρήσεων και γ) Κινείται εντός των ορίων που χαράσσει η συνταγματική αρχή της αναλογικότητας»
[πρατήρια υγρών καυσίμων]

3. Επαγγελματική ελευθερία

Ελευθερία επιλογής (πρόσβαση) και άσκησης ενός ελευθερίου επαγγέλματος:

α) Θετική όψη = ελευθερία επιλογής του είδους του επαγγέλματος, καθώς και του τόπου και του χρόνου άσκησής του

β) Αρνητική όψη = απαγόρευση της αναγκαστικής εργασίας

Περιορισμοί της επαγγελματικής ελευθερίας

A) Ως προς την άσκηση επαγγέλματος:

- γεωγραφικοί ή/και τοπικοί [δικηγόροι, συμβολαιογράφοι, δικ. επιμελητές]
- επιβολή συγκεκριμένης εταιρικής μορφής έναντι άλλης [λ.χ. προσωπικής έναντι κεφαλαιουχικής εταιρείας, βλ. φαρμακεία]
- ελάχιστες αμοιβές [δικηγόροι, μηχανικοί, συμβολαιογράφοι]
- διανεμητικοί λογαριασμοί [δικηγόροι, δικ. επιμελητές]

(συνέχεια)

B) Υποκειμενικοί περιορισμοί ως προς την επιλογή επαγγέλματος:

- όρια ηλικίας εισόδου στο επάγγελμα [δικ. επιμελητές] και εξόδου από αυτό [φαρμακοποιοί]
- απώτατα χρονικά όρια εγγραφής στις επαγγελματικές ενώσεις [δικηγόροι]
- λήψη διοικητικής άδειας [δικηγόροι, μηχανικοί, αρχιτέκτονες, ψυχολόγοι, κ.ο.κ.]

(συνέχεια)

Γ) Αντικειμενικοί περιορισμοί ως προς την επιλογή επαγγέλματος:

- πληθυσμιακά κριτήρια ή/και ελάχιστη απόσταση μεταξύ επαγγελματικών εγκαταστάσεων [φαρμακεία]
- ασυμβίβαστα [λ.χ. επάγγελμα δικηγόρου με την ιδιότητα του μοναχού]

Επαγγελματική ελευθερία και δικαστικός έλεγχος

ΣΤΕ ΟΛ. 3665/2005: «Επειδή με το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος κατοχυρώνεται η προσωπική και οικονομική ελευθερία ως ατομικό δικαίωμα. **Ειδικότερη εκδήλωση αυτής της ελευθερίας αποτελεί η επαγγελματική ελευθερία, δηλαδή η ελευθερία επιλογής και ασκήσεως ορισμένου επαγγέλματος, ως αναγκαίου στοιχείου της προσωπικότητας του ατόμου.** Στην ελευθερία αυτή μπορεί ο νόμος να επιβάλλει περιορισμούς, αναφερόμενους στην άσκηση ή και την επιλογή ορισμένου επαγγέλματος. Οι τασσόμενοι όμως από τον νόμο όροι και προϋποθέσεις επιλογής και ασκήσεως του επαγγέλματος είναι συνταγματικώς επιτρεπτοί, εφόσον ορίζονται γενικώς κατά τρόπο αντικειμενικό και δικαιολογούνται από αποχρώντες λόγους δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος, **οι οποίοι σε κάθε περίπτωση πρέπει να τελούν σε συνάφεια προς το αντικείμενο και τον χαρακτήρα της ρυθμιζόμενης επαγγελματικής δραστηριότητας...**

(συνέχεια)

.....Η νομοθετική ρύθμιση που περιορίζει την ελευθερία αυτή, **δεν μπορεί να έχει ως μοναδικό σκοπό την προστασία του οικονομικού συμφέροντος των ήδη ασκούντων συγκεκριμένη επαγγελματική δραστηριότητα προς βλάβη εκείνων που ενδιαφέρονται να επιλέξουν ορισμένο επάγγελμα**. Εξάλλου, σύμφωνα με τη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας, οι επιβαλλόμενοι από τον νόμο περιορισμοί πρέπει να είναι πρόσφοροι και αναγκαίοι για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τον νομοθέτη σκοπού δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος και να μην είναι δυσανάλογοι σε σχέση προς αυτόν. **Ειδικότερα, όταν ο θεσπιζόμενος περιορισμός αφορά, όχι απλώς την άσκηση, αλλά την πρόσβαση στο επάγγελμα προσώπων που συγκεντρώνουν τα νόμιμα προσόντα, η αρχή της αναλογικότητας επιβάλλει να είναι εμφανής και σαφώς διαγνώσιμη η αναγκαιότητα επιβολής ενός τέτοιου εξαιρετικού περιορισμού για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τον νόμο σκοπού»**

[επιβολή πληθυσμιακών κριτηρίων κατά την ίδρυση φαρμακείου]

Τάσεις στη νομολογία του ΣΤΕ αναφορικά με τους περιορισμούς της επαγγελματικής ελευθερίας

- **όρια ηλικίας:** κατά κανόνα αντισυνταγματικά όσα αφορούν την είσοδο στο επάγγελμα, συνταγματικά όσα αφορούν την έξοδο από αυτό
- **απώτατα χρονικά όρια εγγραφής σε επαγγελματικές ενώσεις:** αντισυνταγματικά
- **πληθυσμιακά κριτήρια:** συνταγματικά
- **ασυμβίβαστα:** συνταγματικά

Βιβλιογραφία

- Βροντάκης, Μ., «Προβλήματα ερμηνευτικής τακτικής του Συμβουλίου της Επικρατείας σε θέματα οικονομικού προγραμματισμού και παρεμβατισμού» σε: *Οι συνταγματικές ελευθερίες στην πράξη*, Αθήνα-Κομοτηνή, Σάκκουλα, 1986, σ. 311 επ.
- Γέροντας, Απ., *Δημόσιο Οικονομικό Δίκαιο*, Αθήνα-Κομοτηνή, Σάκκουλα, 2002, σ. 299 επ.
- Δαγτόγλου, Π., *Συνταγματικό Δίκαιο. Ατομικά δικαιώματα*, Β' τ., Αθήνα-Κομοτηνή, Σάκκουλα, 2005, σ. 1137 επ.

(συνέχεια)

- Κόκοτα, Β., *Ρύθμιση και προστασία της επαγγελματικής ελευθερίας στην ελληνική και ενωσιακή έννομη τάξη*, διδακτορική διατριβή, διαθέσιμη σε <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/28742#page/1/mode/2up>
- Λιακόπουλος, Κ., *Η οικονομική ελευθερία αντικείμενο προστασίας στο δίκαιο του ανταγωνισμού*, Αθήνα, Σάκκουλα, 1981, σ. 66 επ.
- Μάνεσης, Α., *Συνταγματικά Δικαιώματα, α΄, Ατομικές Ελευθερίες*, παν. παραδόσεις, (έκδοση δ΄), Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα, 1993, σ. 151 επ.

(συνέχεια)

- Μάνεσης, Α. / Μανιτάκης, Α., «Κρατικός παρεμβατισμός και Σύνταγμα» (Γνμ.) σε: *Η "υπόθεση Ανδρεάδη" και το οικονομικό Σύνταγμα*, Τετράδια Συνταγματικού Δικαίου, Αθήνα-Κομοτηνή, Σάκκουλα, 1991, σ. 13 επ.
- Μανιτάκης, Α., *Το υποκείμενο των συνταγματικών δικαιωμάτων κατά το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος. Συμβολή στη θεωρία της διάσπασης του ανθρώπου ως 'ατόμου' και ως 'μέλος του κοινωνικού συνόλου'*, Αθήνα-Κομοτηνή, Σάκκουλα, 1981, σ. 191 επ.
- Μπέσιλα-Βήκα, Ευ., *Ο ελεύθερος ανταγωνισμός και οι περιορισμοί του. Η συμμετοχή στην οικονομική ζωή της χώρας (κατά το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος)*, Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα, 1998, σ. 21 επ.

(συνέχεια)

- Σταθόπουλος, Μ., «Οικονομική ελευθερία, οικονομικό σύστημα και Σύνταγμα», ΤοΣ 1981, σ. 517
- Χρυσόγονος, Κ., *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σ. 189 επ.

Νομολογία

- ΣΤΕ ΟΛ. 3177/2007
- ΣΤΕ ΟΛ. 3665/2005
- ΣΤΕ ΟΛ. 1585/2010
- ΑΠ ΟΛ. 26/2003
- ΣΤΕ 1212/1994, ΤοΣ 1995, σ. 399
- ΣΤΕ 167, 171/1999
- ΣΤΕ ΟΛ. 1792/1997
- ΣΤΕ 2267/2005

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Βασιλική Κόκοτα
Θεσσαλονίκη, Χειμερινό Εξάμηνο 2013-14

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

